

EPA Budapesti Negyed 46. (2004/4)

Kertek, parkok Buda-Pest társaséletében a 19. században

A Margitsziget

MAGYAR ERZSÉBET

A városi parkok és a magántulajdonban lévő, de a nyilvánosság számára megnyitott kertek fontos szerepet játszottak a 19. századi Pest-Buda társaséletében: a különböző társadalmi rétegek önreprezentációjának meghatározó színterei voltak. A téma kutatása különösen érdekfeszítő, hiszen ekkor indul meg az ország központjává emelkedő Buda-Pesten olyan zöldterületek kialakítása és fejlesztése, amelyek fontos kulturális, politikai és gazdasági, országos, de esetlegesen az országhatárokon is túlmutató jelentőségű eseményeknek biztosítottak teret.

Budapest közparkjai és magánkertjei tehát kulturális emlékezetünk meghatározó jelentőségű

helyei, a szónak mind konkrét, mind elvont értelmében. Jobbára ma is létező, élő, állandóan és ciklikusan változó, valós terek, amelyek egy folytonosan alakuló hagyomány hordozói. A városi parkok és kertek a nyilvánosság színtereiként a kulturális emlékezetnek nemcsak közegai, hanem egyben jelképei is. "Materiális" értelemben a fizikailag behatárolható terek, az idő folyamán is formálódó együttesek, az esztétikai, illetve művészettörténeti vizsgálat tárgyát képezhetik. A művelődés- és mentalitástörténeti megközelítés azonban elsősorban funkcionális és szimbolikus aspektusukkal foglalkozik: a város életében betöltött konkrét szerepükkel, valamint a róluk kialakított, illetve kialakult képpel.[1]

A parkok és magánkertek, a "legerőteljesebben ható művészet"[2] eme alkotásai a séta, a látni és láttatni elvét követő fontos társasági rítus[3] helyeiként váltak a társasélet alapvető színterévé. A "városi zöld" sokoldalú jelentőségét a kortársak is felismerték. Kialakításuk, fejlesztésük érdekében számos koncepció született.

A 19. század elején forrásaink számos promenádot és úgynevezett "társalgási kertet"[4], "Platz zur Conversation"-t[5] említenek Pesten. Ezek az elnevezések a városi kertek és parkok két fő funkcióját is tükrözik: a magányosan vagy családi, baráti körben tett gyalogos séta, kikocsizás, illetve kilovaglás, valamint a társas együttlét más formái.[6] A csendes elvonulás,[7] elmélkedés, szemlélődés mellett a látvány, a nem egyszer művészien kialakított, idilli környezetben, valamint az onnan nyíló festői kilátásban való gyönyörködés, a felüdülés, levegőzés, testmozgás, forrásvíz-, tej-, illetve fürdőkúra[8] is vonzotta a látogatókat. Mindezek mellett Buda-Pest parkjai, közülük is elsősorban a Margitsziget, a Városliget és - a maga szerényebb módján - az Orczy-kert egyik legfontosabb funkciója a társas együttlét volt. Nem csupán a tájkert, promenád/sétány, korzó, üdülőhely, hanem egyben a "mulatókert"[9] szerepét is betöltötték. A társasélet olyan eseményeinek adtak teret, mint családi, illetve baráti csoportok "kirándulása" a "városi zöldbe", a kint tartózkodó ismerősök felkeresése, véletlen találkozások, új ismeretségek kötése, közös multságok: vendéglőkben, kávéházakban, mutatványos és színi előadásokon, szabadtéri koncerteken, nyilvános bálokon, játékonysági rendezvényeken, népnepélyeken.

<http://epa.oszk.hu/00000/00003/00033/magyar.html>